

Értünk, megmaradásunkért szólnak a harangok

Édesanyám és fivérem emlékére

„A szeretet nem örül a hamisságnak,
De együtt örül az igazsággal.”
(1.Kor 13,6)

„Az újvidéki gyülekezetünk kérdése egyben magyar kérdés is. Magyar templomokról, magyar örökségről, magyar kultúráról van szó. Sokan felróják nekem, miért vártam hónapokig? Ebben a fázisban a hivatalos, hatósági eljárás folyamatát sajnos most már nem lehet átlépni.”

(Halász Béla református püspök)

Gondolataim rabságából alig tudok szabadulni, jóllehet bátorítanak a kivágott fák sarjadó csonkjai itt, a belvárosi református templomunk kérő, figyelmeztető tornya közelében. Hallani vélem harangjának hozzánk szóló fohászatát. Ezúttal cselekvésre ösztönöz-e bennünket?

A tavasszal, majd a nyárelőn elhangzott kérdések azóta is visszhangzanak az újvidéki gyülekezet eszmélni kénytelen maroknyi részében, s kihatnak országos egyházunkra is. A gondokat csak tetézi a megbízható tájékoztatás hiánya. A *Református Életben*, a délvidéki reformátusok lapjában megjelent néhány tárgyilagosságra törekvő jegyzet (a későbbiekben még visszatérek rájuk), de korántsem elegendő, hogy valamenynyire átlátható lenne a helyzet az újvidéki gyülekezetben. Az interneten annál több pontatlan írás kering. Ha kitaróan keresünk, rábukkanunk néhány keserű vallomásra-kifakadásra. De más egyházi és világi lapban, hírportálon is olvashatunk egyházi gondjainkról. Ezért keringhet jó néhány történet az újvidéki reformátusok körében. Legutóbb a régi ismerőseimtől hallottak hangzottak hihetetlenül. Egyre azt hajtogatták, hogy „azért kell kiállni a kivált vagy újonnan alakult újvidéki református egyház mellett, hogy ne vigyék el Feketicsre a templomot!?” De hát ez elképesztő! És ezt el is hiszik? – kérdeztem elképedve. Ide vezetnek a félinformációk, a megtévesztések

- morfondírozok magamban, s a templomunk felé indulok. A július végi vasárnap délutánon a néptelen utcában, a vésszesen tornyosuló felhők alatt oly elhagyatottnak tűnik a portája, nem is beszélve az összefirkált parókiánkról, a Lifegate amerikai kisegyház óriásreklámjáról, amelyet ismét felszereltek templomunk homlokzatára. Megcsúfolva, gúnyt űzve a tavasszal több alkalommal végrehajtott kilakoltatásból. A templomunk kulcsát azonban nem adták át egyházunk képviselőinek. A bíróságon azzal érveltek, megtörtént a parókiáról a kilakoltatás, a templomkulcs átadását a pap lelkiismeretére bízzák...

Vésszesen tornyosuló felhők templomunk fölött

Botos Elemér mintegy másfél évtizede folyamatosan próbálja szétroncsolni gyülekezetünket, s forgácsolja szét a kisajátítások után megmaradt vagyonát, ahelyett, hogy a vonatkozó törvényes intézkedések alapján visszakövetelné a II. világháború után elkobzott ingatlanjait.

Tanulhatnánk a gyülekezetünkben a természettől egy kis élni, erősödni akarást, gondolom, amíg a kivágott fák földben hagyott tuskóit körülvevő, bokrosodó, friss hajtásit nézem. A legtöbbje a gyökeréből szökkent szárba. Jelzés, szimbólum? Míg az erőlködő hajtások kapcsán medítálok, két-három fiatal áll meg az újonnan, a kerítésen belül felállított nagytábla előtt, amely a Lifegate-t, az „újszerű istentiszteletek rendjét” hirdeti, a nemrég alakult, nem bejegyzett újvidéki református egyházban.

Az Úr csodás működésében bízva címmel írtam meg újvidéki gyülekezetünk képviselőinek és püspökünk, Halász Bélának a kérésére alábbi jegyzetemet, amely a Református Élet (www.szrke.com) februári számában jelent meg:

„Az újvidéki gyülekezetünk már-már kétségbeesítő eseményein átszűrve, jelképesen, figyelemzés gyanánt is értelmezhetjük Halász Béla püspök urunk rövid, a Máté evangéliumi idézetre (2,16-18) alapozott felvezető áhítatát, amelyet a kiskarácsonyi időszakban (december 28-án) tartományi székvárosunkban tartott, szükségmegoldásból az Apáczai Diákotthonban, amely a maradéki gyülekezetünk tulajdonát képezi. Az összejövetelen jelen volt Orosz Attila bácskai esperesünk, Hallgató Imre országos főgondnokunk, Csete József pénztáros és Molnár András ügyvéd. Az utóbbi másfél évben ez volt a második, szerény létszámú gyülekezeti összejövetelünk, amelyet a diákotthonban tartottunk. A mostani, az újvidéki gyülekezetben felgyülemlt, főleg a Botos Elemér (akit egyházi bíróságunk megfosztott az igehirdetés jogától, és a sákramentumok kiosztásától) okozta erkölcsi és anyagi károk, azok anyagi következményeinek ismételt felsorolásától reményeink szerint mégis különbözött a korábbitól. Püspök urunk ígéretet tett a helyzet mielőbbi rendezésére, hogy az első gyülekezeti istentiszteletét már a belvárosi, majd pedig a Darányi-telepi templomunkban tartsa.

Párhuzamot vonva a teljes Máté-evangélium olvasata és mai üzenete között, Halász püspök hangsúlyozta: Jézus megszabadítóként jön e világra, amit sajnos nem ismer fel Heródes, s követi el szörnyű tetteit, jelezve azt is, hogy az emberi bűnnek nincs határa. Mégis, minden kegyetlenkedés, megtorpanás után jön a megújulás. A karácsonynak, a szent ünnepnek, a Megváltó születésének ez a legfontosabb üzenete. A közös imával és áldással befejeződő áhítat végén püspökünk reményét fejezte ki, hogy a karácsonyi üzenetet mind több keresztyén fiatalunk megérti, s vállalja a családot, a gyermekáldást, mert a meg nem születettek újjá sem születhetnek. Jézus Krisztus anyaszentegyháza a küzdelmek egyháza. Arra kell törekednünk cselekedeteinkkel, hogy „a karácsonyi csoda üzenete egész évben tartson.”

Az áhítatot követően őszinte beszélgetés alakult ki egyházi előljáróink és gyülekezetünk jelen lévő tagjai között, akik nem titkolták kétélyeiket és fenntartásaikat sem az évtizedek során felgyülemlt, főleg az utóbbi néhány évben elmérgesedett újvidéki problémák gyors rendezése kapcsán. Halász püspök megismételte Újvidéken is mindazt, amit Piroson, a gyülekezeti összejövetelen mondott, kiemelve, hogy mindent megtesz, hogy mielőbb pont kerülhessen a Botos-ügy végére. Ezért az eddigi tapasztalatokkal ellentétben sokkal hatékonyabban, intézményesebben kell fellépni ennek érdekében:

- Bár már Piroson tapasztaltam, hogy az, amit Botos mesél össze-vissza, az dominál az emberek fejében. Az ünnepek után folytatom a megkezdett, rendezést sürgető beszélgetéseket Belgrádban és Budapesten. Számomra érthetetlen, hogy egy ember, hogy tudja így megtéveszteni a gyülekezeti tagokat, hogy három templomunkat: Piroson egyet, Újvidéken pedig kettőt elfoglaljon, és a célnak nem megfelelően használjon. Nagyon sajnálom, hogy ilyen helyzetbe került a pirosi és az újvidéki gyülekezetünk. Nagyon elszomorítónak tartom, hogy egy ilyen szép nagy gyülekezetünk szét lett verve itt Újvidéken. Itt sem, és Piroson sem jár templomba gyülekezeti tagságunk zöme. A jelentős anyagi kár mellett a lelki, az erkölcsi pusztítás még nagyobb.

Az újvidéki gyülekezetünk kérdése egyben magyar kérdés is. Magyar templomokról, magyar

örökségről, magyar kultúráról van szó. Sokan felróják nekem, miért vártam hónapokig? Ebben a fázisban a hivatalos, hatósági eljárást sajnos, most már nem lehet átlépni. Egészen bizonyos, hogy nem sokáig állíthatja magáról Botos Elemér, hogy ő a jogerős képviselője a református egyháznak. Ugyanis rendszeresen hívogatja az illetékes szerbiai kormányzerveket, mondva, hogy ő legális képviselője egyházunknak. Botos megtévesztett sokakat a beszédével, és megalapította ún. egyházát, amelyet nem tud bejegyeztetni, s amelynek ő a püspöke.

Nehéz lesz a szétilált újvidéki gyülekezetünk életét újraszervezni, de biztos vagyok benne, hogy a világi eljárások befejezése után lesz rá megoldás, és lekipásztor is, aki vállalja a küldetészerű szolgálatot itteni gyülekezetünkben. Ezúttal alapos munkát szeretnék végezni önökkel együtt, a témát alaposan körüljárva, hogy ne kövessék el hibát.

Nem lehet máról holnapra megoldani azt, ami hosszú évek alatt halmozódott fel, és végére járni annak, hogyan sajátíthatta ki Botos Elemér a templomainkat, hogyan tékozolta el gyülekezetünk vagyont. Mindezt azért tesszük közösen, hogy menteni lehessen a menthetőt, s hogy templomainkat ismét újvidéki gyülekezetünk gondozhassa. Hiszen jogi értelemben ennek eddig sem volt akadálya.

A gyülekezeti tagjaink közül néhányan úgy vélték: külön kell választani a világi és az egyházi törvényeket. Világi intézmények jogerős döntéseit, ha szükséges, karhatalommal kell érvényesíteni, ha már a keresztyén elhivatottság és becsület nem érvényesül Botos esetében. Egyházunk alkotmánya szerint meghozott egyházbírói ítéletet - amelyet a bizonyosságot nyert egyháztulajdonnal való visszaélés, hűtlen kezelés, okirat-hamisítás alapján mondott ki 2009-ben - viszont érvényesíteni kell. Botos Elemér semmi bevette a palást megvonását, a sákramentumok kiosztásától való eltiltást és azóta is hirdeti az ígét, esket, keresztel, temet, úrvacsorát oszt. A jelenlevők szerint azért fajulhattak el ennyire az események, mert a Zsinati Tanácsunk, vagyis országos egyházunk volt vezetősége nem volt ura a helyzetnek, és nem reagált idejében az újvidéki gyülekezet figyelmeztetéseire és írásbeli jelentéseikre Botos sikkasztásairól. A jelenlevők belátva

Halász Béla püspökünk és Orosz Attila esperesünk érvelésének alaposságát, arra a megállapodásra jutottak, hogy kivárják az ügy világi, hatósági rendezését, és biztonsági okokból utána tartják meg istentiszteleteinket a templomainkban. A fiatalok azon az állásponton vannak, hogy követni kellene a pénz útját, vagyis írásban kellene tájékoztatni az amerikai székhelyű Lifegate kisegyházat, amelynek Botos állítólag havonta háromezer euróért adta bérbe templomunkat. A bérlő egyháznak tudnia kellene egyházunk hivatalos, vonatkozó álláspontját.

A dolgok átfogó rendezése nélkül nehezen lehet helyreállítani a gyülekezeti élet rendjét. Az első lépések, mint hallottuk az összejövetelen, megtörténtek; megalakult az újvidéki gyülekezet ideiglenes presbitériuma. Erről tájékoztatták zsinati tanácsunkat, miután az elfogadja, a zsinat elé kerül. Halász Béla püspökünkkel, Orosz Attila esperesünkkel az összejövetelen jelenlévő tisztségviselőinkkel együtt azt remélik az egyházunkhoz, az újvidéki gyülekezethez hű maradt, jelenleg istentiszteletre Újvidéken nem járó tagjaink, hogy valóban a megújulásként ünnepelethetjük az idén a húsvétot. S hogy valóra válik az *Úrcsodásan működik* dicséret, amelyet együtt énekelünk el a megbeszélés végén.

Ide kívánczok a magyar reformátusok Generális Konventje Elnökségének vonatkozó, Mályiban még 2010. április 7-én elfogadott Állásfoglalása (www.szrke.com):

„A Generális Konvent Elnöksége az Újvidéki Református Egyházközségnek a Szerbiai Református Keresztyén Egyházból való kiválási szándékával kapcsolatosan az alábbi Állásfoglalást juttatja el az Egyházközséghez és a felettes kormányzati szerveihez:

Törvényünk és hitünk szerint az egyházközség az Ige és Szentlélek által Krisztusban elhívtak azon közössége, amely hitéről a Református Keresztyén Egyház hitvallásai szerint tesz bizonyosságot, valamint belső egyházi életének igazgatására s missziójának betöltésére és anyagi ügyeinek intézésére presbitériumot választ. Az egyházközség az egyház tagjainak meghatározott területen élő és az egyházi törvény szerint szervezett gyülekezete. Az anyaegyházközség jogi személy.

Ezen megfogalmazások azt jelentik, hogy a hívek együttese hozza létre a gyülekezetet, de az - az egyházon belül - önállósult egyházi szervezeti egységként működik. Az adott egyháztest törvényében meghatározott rendje szerint választják döntéshozó és képviselővel rendelkező szervezeteit, a tagoktól elkülönült vagyonnal rendelkezik, és meghatározott szabályok alapján önállóan szerzhet jogokat és vállalhat kötelezettségeket.

Az egyházközség a szervezett egyház legkisebb önálló szervezeti egysége. Léte nem független attól az egyháztól, amelyhez tartozik. Annak szabályai szerint épül fel, működik, végzi hitéleti és egyéb tevékenységét. Nem lehet független az adott egyház kormányzatától sem. Az önálló jogalanyiság azt is jelenti, hogy az egyházközségnek, mint szervezetnek a léte nincs kötve egyes személyekhez. Ha a gyülekezet tagjainak egy része az egyházközségből ki is lép, attól az egyházközség, mint szervezet, megmarad. Megszűnéséről az egyházközségi közgyűlés rendelkezhet, a felettes egyházi testületek jóváhagyásával. Az egyházközség történelme során felgyülemlett vagyon nem a lelkész, vagy a tagok sajátja, hanem a református egyházé. Az egyházközség vagyonáról az esetleges megszűnéskor a közgyűlés csak a törvényben megjelölt felettes egyházi testületek jóváhagyásával rendelkezhetnek. Ilyen jóváhagyás hiányában bármely vagyoni és szervezeti döntés érvénytelen.

A fentiek alapján felhívjuk az Újvidéki Református Egyházközség figyelmét arra, hogy döntéseik során tartsák be az egyház törvényes rendelkezéseit és felelősen járjanak el."

Mindezek a dokumentumok és az eddig megjelentek mellett, mély benyomást tett rám Galambos Lászlónak, Tiszakálmánfalva szülöttének *A múlt, a jelen és a jövő szorításában* címmel szülőfalujáról írt monográfiája (1884-2014), amelynek újvidéki bemutatója a Világmanap estéjén (március 7-én) volt. Többen eljöttek rá Tiszakálmánfalváról is. A méltatások, az elismerések, a hozzászólások után egy falubeli egyenes kérdést intézett a szerzőhöz. Történetesen, hogy miért maradt ki a református gyülekezet a könyvből? Galambos László megfontoltan, kimerítően válaszolt, a szerinte, fogas kérdésre, amelyet megpróbálok felidézni. Ismereteire, kutatásaira hivatkozva, katolikusként hangsúlyozta, hogy úgy ismerte meg református egyház egészét, amely mindig, a történelmünk viharaiban is ki-

állt nemzetünkért, a magyarság megmaradásáért, az identitásáért, a kultúrájának, a hagyományainak megőrzéséért vívott küzdelemben. Miközben folyamatosan a keresztyén értékek szorgalmazására, a méltóságteljes viszonyulás fontosságára törekedett a többnemzetiségű, -vallású környezetben is. Az Újvidéken, a református gyülekezetben tapasztalt, évek óta tartó áldatlan körülmények negatívan hatnak, sajnos, a környező falvak szórványgyülekezeteire is. Tiszakálmánfalvára is kigyűrűzött a széthúzás, s jelentősen befolyásolja a református családok életét. A legfájóbb az, hogy az emberek a különböző (ál)hírek alapján formálják véleményüket. Valójában emiatt, vagyis a viszonylag megbízható információ hiánya miatt döntött Galambos helytörténetíró, hogy a „legjobban” akkor jár el, ha nem tesz említést a reformátusok gondjairól...

Ettől, és a tények elhallgatásától eltekintve, minden elismerés megilleti azt a tiszakálmánfalvit, aki azt mondta, hogy a helybeli reformátusok többsége őseiket szeretné követni, kiállnak egységes egyházunkért és püspökünk mellett. A nem formális beszélgetésekben felmerült kérdések nyitottak mindmáig. Őszre, szeptemberben Bácsfeketehegyen lesz Zsinati Tanácsunk ülése, majd ezt követően, októberben a Zsinat. Remélni szeretném, hogy Isten áldásával lesznek annyira bölcsök lelkipásztoraink, hogy megerősítik egyházunk egységét, elejét véve ezáltal a szétszakadásnak, soraink, közvetetten pedig a délvidéki magyarság gyengítésének. Egymás malmára, s nem a „háttér-, vagy sokkal inkább a főerőkére” hajtva a vizet... S a megerősödött egyházunk rendezni tudja majd az újvidéki gyülekezetben felhalmozódott súlyos problémákat is. Nem lesz könnyű, mert az oszd meg és uralkodj elv itt évek óta meghatározó. Sajnos.

Eszembe jut Ágoston Sándor püspökünk biztató ajándéka, amit 1925. március 25-én, a bácsfeketehegyi-szeghegyi pályaudvaron az Amerikába induló kivándorló bácsfeketehegyi családoknak adott. A templom fényképére ráírta: „Légy bátor és erős! Ne félj, és ne rettegj, mert veled lesz az Úr!” (Megtartó Egyház, 72.o.). Csaknem 90 esztendő távlatából, úgy gondolom, egyaránt kitartásra buzdította az itthon maradtakat és a jobb élet reményében útra kelőket. Egy kicsit másként, de úgy érzem, jól jönne egyhá-

zunkban, elsőként az újvidéki gyülekezetünkben is az őszinte, eleink jussát védő, az összetartást erősítő nyílt kiállítás – egyházi és világi méltóságaink részéről egyaránt.

„Ne félj tehát te kis csapat,/Ha rád felleg borul,/Kegyelmet rejt, s belőle majd/Áldás esője hull./Bízzál az Úrban, rólad ő/Meg nem felejtkezik,/Sorsod sötétlő árnya közt/Szent arca rejtetik.” Jut eszembe egy vasárnapi istentisztelet Maradékon, 1997 tavaszán... S az, amikor az igazi lelkipásztor megérzi és megtalálja a módot, s szavak nélkül, együttérzőn segít éppen annak, akinek a legnagyobb szüksége van rá. Látva könnyeimet, amikor az idézett 256. dicséret éneklésébe kezdett a gyülekezet, hozzám lépett, és kezembe adta az Énekeskönyvet... Gondolataimban olvasva, családjunk épségéért is imádkozott. Tekintetét sohasem tudom elfelejteni. Mindennek máig ható háttéréről talán egyszer máskor. Ezúttal csak azt szeretném nyomatéko-

sítva érzékeltetni, hogy mit jelent egy sorsdöntő pillanatban a lelkipásztor magatartása. Honi tájainkon maradván, számos követendő példával találkozunk a történelmünk folyamán. Még akkor is, vagy éppen azért, mert minden megváltozott a trianoni békediktátum utáni évtizedekben. Ezt is szem előtt kell tartani egyházunknak összetartozásunk szorgalmazása érdekében, mert minden más a részekre szakadást szolgálná, ami, mint említettem, a háttérerőknek kedvezne. Mondanom sem kell, amíg egymás sorainak gyengítésével vagyunk elfoglalva, addig nincs különösebb dolga a hatalomnak. Ha mélyebben a dolgok mögé nézünk, Újvidéken – s nem csak itt! – ez történik református egyházunkban.

A régmúlt időkről már eddig is számos könyv, dokumentumjellegű kiadvány jelent meg, az újabbak jórészt egyházunk vezetőinek jóvoltából. Igazi kapaszkodók lehetnének, gondolom. Sokatmondó például, hogy az újonnan létrejött

Kisajátítás, templomfoglalás?

Pataj Aranka hagyatéka is szóba került a nem befejezett kilakoltatáskor

országból, az akkori Jugoszláviából „1961-ig csak a református egyház volt tagja az Egyházak Világtanácsának. Nyelvtudásának köszönhetően Ágostonné Kelecsényi Mária képezte a kapcsolatot a Genfben székelő tanáccsal, valamint a Svájci Egyházak Segítőszolgálatával is. Éveken keresztül Mária néni (mert csak így hívták Bácsfeketehegyen) volt az európai és a világkonferenciákon egyházunk képviselője.” (Megtartó Egyház, 82. old.). Az egységesé, teszem hozzá.

Újvidéken jövőre lesz 150 éves a templomunk. Az Úr csodás működésében bízva, a gyülekezetünknek, a presbitereknek, délvidéki gyülekezeteinknek, Zsinatunknak, lelkipásztorainknak, esepeseinknek és püspökünknek is össze kell fogniuk egyházunk erősítéséért, és ezzel együtt a belvárosi, a Darányi-telepi, a pirosi, a tizsakálmánfalvi gyülekezetért. S nem utolsósorban, templomaink renoválásáért, kertjeinek rendezéséért. De azért is, hogy mielőbb lekerüljön a faláról a kisajátítást jelző, a Lifegate amerikai kiségyház – a beavatottabbak szektaként emlegetik – óriás névtáblája.

Csak jussunk el addig, utána rendbe tesszük portáját, és megemlékezünk azokról is, akik halálukig kitartottak gyülekezetünk mellett, akik az utóbbi évtizedekben egyházunk segítségére siet-

tek volna, de látva a gondatlanságot, templomunk, parókiánk lepusztulását, imaházunk lebontását, zárt udvara, telke egy részének elherdálását – meggondolták magukat. Néhai Pataj Aranka nyugalmazott újvidéki szemorvos teljes vagyonát először egyházunknak adományozta, később azonban meggondolta magát, és másként döntött. Az egyházunkban történekről és a hagyatékok sorsáról Nagy Margit számolt be a VajdaságMa-Délvidéki Hírportálon (www.vajma.info/cikk/olvasok/159/anagymegteveszto.html). A *nagy megtévesztő* című írásból idézem: „Pataj Aranka a város központjában levő újvidéki házát kívánta örökségül hagyni, ám ezt a szándékát visszavonta, amint meggyőződött a lelkész megbízhatatlanságáról. E ház akkor mintegy 150 ezer DEM értékű volt, ma már ennek többszöröse lenne.” Az újvidéki gyülekezetünkben a mai napig több információ kering a humánus orvosnő hagyatékának a sorsáról. Bevallom, hitetlenkedve hallgattam valamennyit. Legutóbb a lelkész kilakoltatásakor hozták fel a sajnálatos történetet idősebb gyülekezeti tagjaink. A napilapunk idei június 28., 29. számában, az újvidéki oldalon *Segélyosztás az ÚDE-ben* c. képes hír némileg talán eloszlatja kételyeinket. Teljes szövege így hangzik: „Tanévvégi segélyosztás

volt pénteken délután az Újvidéki Diáksegélyező Egyesületben, a Mária Neve plébániatemplom hittantermében. Ezúttal ismét saját erőforrásból részesült támogatásban 17 rászoruló, néhai Pataj Aranka szemorvos hagyatékából. A hagyatkozó kívánsága szerint a kuratórium többnyire olyan rászorulókat választott ki, akik már korábban is részesültek segélyben. A támogatás nélkül a tanulmányaik befejezése, vagy továbbtanulásuk került volna veszélybe. Képünkön az egyik támogatott a kuratórium néhány tagja előtt átveszi a megítélt összeget.” Aláírás helyett (-). Ennyi, de legalább egy nyomon követhető fonál a nyilvánosság előtt. Aki egy kicsit utánaszámol, könnyen rájöhethet, hogy még nagyon sok diák részesülhet a nemes lelkű asszony hagyatékából. Őszintén kívánom, hogy így legyen!

Az, hogy hogyan építették meg eleink Újvidéken a belvárosban 150 évvel ezelőtt a templomunkat, Érdújhelyi Menyhért írja le a millenniumra magyarul, németül, szerbül 1894-ben megjelent Újvidék története c. könyvében. Érdemes megidézni, okulásul, tanulságos sorait. Ezúttal a templomépítés körülményeiből idézek:

„Miután a hitközség így megerősödött, 1819. évben a városi tanácshoz fordultak, hogy templomuk újraépítésében segélyezze őket és dotáció fejében adjon nekik külső telket a város határában. A hatóság álláspontját ez ügyben láttuk főnnebb a gör. katolikusokkal szemben. A mint akkor úgy ezen alkalommal is kijelentette Ujvidék város hatósága, hogy a kir. szabadalomlevél nyolcadik pontja értelmében köteles a róm. katolikus és gör. keleti egyházak patronátusi terheit viselni, azonban újabb terheket nem vállalhat magára s erre különben semmiféle kötelezettsége nincs. Ezen értelemben tett a városi közgyűlés fölterjesztést a kir. helytartótanácsához, mely azon évi decemb. 14. kelt leiratában 33997. sz. a. a városi hatóság útján értesíti a helybeli református hitközséget, hogy főnnebbi kérelme nem teljesíthető. Ennek folytán az egyházközség templomának saját erejéből való restaurálására volt utalva. (...)

A kitarozott régi templomot 1864-ig használták; ekkor a hitközség tetemesen megnagyobbodott lélekszámának megfelelő templom építését határozta el s még azon évben hozzá láttak a munkához. Országszerte gyűjtést indítottak s a

régi megyeháznak 600 frtért vett telkén építették új templomukat. 1865. évi okt. hóban Molnár György vezetése alatt bevégződött a templom-építés s az új épületet Török Pál püspök u. azon hó 15-én megáldotta. Ez is, mint az ág. evangélikus temploma, jobbára közadakozásból épült. - Istentiszteleti nyelve magyar.

A ref. hitközség teljes autonómiát élvez, mely a magyarországi református zsinati törvények és szabályzatok alapján van szervezve. Belügyeit a hitközség által választott presbitérium végzi. Hatáskörébe tartoznak: a rendes lelkészválasztás, a presbiterek és hitközségi gondviselők választása, az egyházi vagyon kezelése. A presbitérium tagjai, a lelkész, gondviselők, tanítók és 20 választott hitközségi képviselő, kiknek mandátuma 12 évre érvényes.

A presbitérium felügyel a hitközség erkölcsi életére, örködik az istentisztelet felett, ügyel a vasárnap megtartására, ellenőrzi az iskolákat, kezeli az egyházi vagyont, szavaz a felsőbb egyh. képviselői testületek tagjaira, végrehajtja a felsőbb rendeleteket és törvényeket.”

A körülmények sokszor változtak, valamelyest a szabályok is a másfél évszázad során, de mindig is sok múlott a keresztyén magatartáson, a presbiterek, a lelkipásztorok viszonyulásán, missziószerű tevékenységén. Ezért felfoghatatlan számomra az, ami Újvidéken a változások, a 2000 utáni esztendőkből, egyházunkban, gyülekezetünkben történik. A megerősödés helyett a lelki, a szellemi, az anyagi romlásnak, öncsonkításnak vagyunk okozói, szenvedő alanyai is. De talán még nem késő. Szívleljük meg a magyar reformátusok 2009. május 22-én Krisztus a jövő, együtt követjük őt mottóval megtartott debreceni találkozójának üzenetét.

A Magyar Református Egyház Ratifikációs Nyilatkozatát akkori püspökünk, Csete Szemesi István és főgondnokunk, Hallgató Imre írta alá. A magyarázatlan és a megindoklásban (a Magyar Református Egység honlapján, majus22.org/cikk.php?ID_cikk=19) olvashatjuk:

„Az egykori Jugoszlávia területén szerveződő magyar reformátusság számára a második világháború, valamint az utóbbi időben a délszláv háborúk jelentettek nagy vérvesztést. Az itteni kommunista rendszer viszonylag nagyobb szabadságot engedett ugyan az egyházaknak,

de az intézményrendszer hiánya (pl. saját lelkészképzés) és a nacionalizmus erősödése az egyház életét is megnehezítették. A mesterséges államalakulat szétesésével a Jugoszláviai Református Egyház is több részre vált szét. Ezek közül legjelentősebb a szerbiai Református Keresztyén Egyház.”

„Bár a lelki egység megvolt az elszakított országrészek református egyházai között, amit az egymás terhének hordozása példái és fontos testületi vagy egyéni döntések bizonyítanak, de a szemmel látható, „tapintható” egység is létfontosságú (...). Kálvin írására utalva: ezt, amit most elérünk, tekintsük kezdetnek, tekintsük református egységünk erősítésében egy új fejezet kezdetének.”

Honi tájainkra, szülőfalumba visszatérve, útmutató, kapaszkodó is lehet a honfoglalásnak, Bácsfeketehegy újratelepítésének (1785), a kopjafaavatásnak ünnepe az egykori Árvaházban, 1996. augusztus 4-én. Újra és újra megfogadhatnánk – keresztények/keresztyének és világiak –, amit néhai református esperesünk, Kiss Antal mondott, többek között, kopjafa-avatóbeszédében:

„Az igazság felmagasztalja a nemzetet. (A Példabeszédek Könyvéből 14,34) Ez a kopjafa emlékeztessen bennünket a másik fára is, a golgotai keresztre. Arra, hogy Jézus Krisztusban keressük az igazságot, mert embernek nem lehet igazsága. Majd, ha magyar népünk megtanulja benne keresni az igazságát, akkor lesz jövője is. Erre intenek a történelmi események; Arad, Trianon, a második világháború, a véget nem érő megpróbáltatások. Az örömeinket jelképező emlékhelyekről – mint amilyen ez a feketicsi is – a golgotai kereszt jusson eszünkbe. Annak tövében nyújtunk egymásnak kezét, békülünk meg egymással. Ne egymás nyakát, hanem egymás kezét szorongassuk. (...) Áldja meg az Isten a múltunkat, de még inkább a jövőnket.” (Megtartó Egyház, 142., 144. old.)

A templomunk előtt sétálva eszembe jutott egy régi történet, amely mindig is bennem élt, csak nem voltam tudatában jelentőségének. Átszötte, formálta lelkivilágom, tudatalattim, mint valami láthatatlan kéz, észrevétlenül próbált megóvni nehéz pillanataimban. Amikor megérthettem a történetet, édesanyám és fivérem már csak a

csillagok fényével mosolyoghattak rám. Most a hol meleg, hol a hús nyári sugarak cirógatása nyomán jut eszembe 1955 ősze (a pontos dátum az újvidéki gyülekezetünk anyakönyvében van). Október közepén a két leány után megérkezett családunkba a várva várt „trónörökös”. Az első fiú, aki szüleim népes családjából a szétszabdalt ország határának ezen az oldalán született. Nagy volt az öröm, mert a bácsfeketehegyi apai nagyszülők (az anyaiakat nem is ismerhettem, nagyapám az első világháborúban kapott sebei következtében itthon hunyt el, követve bajtársait az égiek között, nagyanyám 1947 júniusában) már nemigen reménykedtek, hogy majd itthon is lesz, aki öregbíti, továbbadja családnevünket. Csak a Gondviselésünk tudja, hogy miért nem így lett, s azt is, hogy otthon, a határ túloldalán, miért fogyatkozik családunk, vagy hogy miért nem fűzzük szorosabbra kapcsolatainkat? Itthon és otthon is.

Valahányszor eszembe jut öcsikém – később Öcsinek, vagy ha nagyon kértük valamire, Józsikának, Józsinak szólítottuk –, s keresztelésének története. Mindig másként élem át, most meg pláne, hiszen ebben a templomban történt a szertartás... Az őseink építette szentélyben, amely így sebzetten is erőt öntene belénk, erősítve hitünket, hogy ne veszítsük el a reményt – az összetartó, a megtartó szeretet forrásait.

Azon az ősön első osztályba indultam, a betűkkel, a számokkal még a nyáron megbárátkoztam, ennek ellenére sokáig összeszorult szívvel léptem szép számú osztályunkba. Oka volt annak, hogy kezdetben idegennek éreztem magam diáktársaim között. Ha jól emlékszem, egyedül voltam, aki nem járt hittanra. Legalábbis akkor, amikor a tanító néni megkérdezte: ki nem jár templomba, csak én emeltem fel a kezem. Aznap alig vártam, hogy hazaérjek az iskolából, és sírva mondjam el anyukámnak a történeteket. Vigasztalóan megölelt, este pedig korábban bújtatott bennünket ágyba húgommal, és elővette féltve őrzött ládikáját, első református valláskönyvével, a konfirmációs emlékkönyvével, énekes könyvével. Az egyikben olvasom: „Emlékl az Édesanyámtól, Újvidékről, 1943. január 8-án”, aláírás: Juhász Zsuzsika. Halála után „kincseinek” egy része hozzám került, valláskönyvével, annak rövidített, a szórványok részére készült ki-

adásával együtt. Ezeket gyakran olvasgatom az utóbbi csaknem két évtizedben... Hallani vélem a lapjai közé simuló préselt virágok, könyvjelzők szép vagy éppen szomorú meséit. Mindegyik ott van, ahova vélhetően édesanyám tette.

Gyakran maradt el esténként édesapám abban az időben. Így volt a nevezetes napon is. Csodálkoztunk kissé húgossal, hogy nem a szokásos esti imádságot mondjuk hármásban, vagyis négyesben, hiszen a kis jövevény (akit mi is csak öcsikeként tudtunk elképzelni az előrelátó, jóhiszemű jóslások alapján) is részese volt meghitt együttlétünknek. Miután kényelmesen elhelyezkedtünk, és a lábujjaink sem kukucskáltak ki a paplan alól, egy hosszabb elbeszélésbe kezdett édesanyánk. Előre bocsátva: lesz, amit idővel fogunk megérteni, mindent a maga idejében alapon, de mivel én már iskolába járok, tudnom kell, s a húgomnak is, hogy mi reformátusok vagyunk. Temerinben meg, ahova apu munkája révén kerültünk, a magyarok közül a legtöbben római katolikusok. Tudnunk kell azt is, hogy mindketten meg vagyunk keresztelve Bácsfeketehegyen, első püspökünk (Jugoszláviában), Ágoston Sándor keresztelt bennünket. - Születendő testvéreitek is meg lesz keresztelve - ezt valami különös hangsúllyal mondta édesanyám. Néhány percnyi csend után kezünkbe adta keresztelési emlékkönyvünket. Hagyta, hogy lapozgassuk a kis könyvecskét, majd visszavette, és kisvártatva megszólalt: „Ha felnőtök, megkapjátok, és a belátástok alapján cselekszetek”. Még az este, a közös ima előtt, el kezdett bennünket beavatni a keresztyén tanítás alapjaiba. Úgy gondolta, hogy a tízparancsolat általa egyszerűsített változatával már a húgom is megbirkózik. Minden estére jutott egy-egy, kis történetekkel megtoldva, hogy jobban megjegyezzük. Aztán az apostoli hitvallás következett. Az úri imádságot már tudtuk, értelmét, mint sok mindennek, csak évekkel, évtizedekkel később kezdtem boncolgatni. Visszagondolva, vártuk azokat az estéket, amikor édesapánknak dolga volt, mert csak ilyenkor került elő a kincses ládika. Azt nem tudom, anyukánk mit érzett, mert jelét nem mutatta neheztelésének...

Szokatlanul többször látogatott ki hozzánk Temerinbe szeptember végén, október elején Újvidékről édesanyám rokonságából Vild Erzsí. Az ellesett szavakból megértettem, hogy nagyon

szeretne keresztmama lenni. Csak azt nem, mi ebben a különös, miért emeli fel emiatt olykor édesapám a hangját? Mint később kiderült, nem ellenezte ő személyesen a keresztelést, sem a keresztmama személyét, édesanyámat győzte volna meg, hogy a „felső hatalmak, a párt”, az ő megbízatása (az Új Élet Termelőszövetkezet igazgatója volt) nem engedélyezi a keresztelőt... Édesanyám erre csak annyit mondott: Azt még meglátjuk!

Meglátta ország-világ, vagyis Temerin, az újvidéki gyülekezetünk a belvárosi templomban és az Öcsi keresztelőjére érkezett népes rokonság Bácsfeketehegyről, büszke nagyapámmal az élen, valamint a meghívott vendégek. Nem lehetett ugyanis sokáig titokban tartani édesanyám nem mindennapi elszántságát. Személyesen fordult a párthoz, és a maga egyszerű szavaival elmondta: három gyermekét a szíve alatt hordta, s adott nekik életet, beletörődött a számára szomorú meglepetést tartogató esküvőjébe (1948. január 10-én a zárt templomajtó előtt derült ki Bácsfeketehegyen, hogy nem engedélyezte édesapám a templomi szertartást) és azóta sok mindenbe, de azt nem tudja elfogadni, hogy a fia ne legyen megkeresztelve. Voltak, akik azt sugallták, tegye meg titokban, mint annyian mások (a későbbi években is...), amit ő visszautasított. Hogy mi történt a zárt ajtó mögött, nem tudtuk meg, legalábbis mi, gyerekek. Azt viszont igen, hogy Öcsi keresztelését engedélyezte a párt. Tény, hogy a keresztelő napján madarat lehetett volna fogatni a boldog keresztmamával, hát még édesanyánkkal. Hosszan, könnybe lábadt szemmel nézett a kapuból a kigördülő autó után, ezzel vitte be Öcsit keresztanyja, barátja kíséretében Újvidékre, ahol Buda József tiszteletes keresztelte meg belvárosi templomunkban. A családukból senki sem vehetett részt a szertartáson... Később, amikor a „soha nem volt háborúk” éveiben, az egyik békeima után (1993-tól szerdánként öt órától más-más templomban – a pravoszlávon kívül – tartották a különböző egyházak lelkipásztorai az ökumenikus imaórákat) hosszan beszélgettünk irodánkban a változásokról, a viszályok értelmetlenségéről, a népek többségének békevágyáról, a munka-, a tudásalapú boldogulás esélyeiről, ami azóta talán még időszerűbb témává vált. Többen a régi

idők tanulságos történeteit elevenítették fel. Én is elmeséltem fivérem (1991-ben hunyt el...) keresztelésének történetét. A nagy polcra előkerült az anyakönyv, s benne megtaláltuk a bejegyzést, kézzel, tintába mártott tollal írva. Ekkor tudtam meg, hogy Öcsinek két keresztneve volt: József és Sándor.

A léleknyomorító, a megpróbáltatásokkal terhes esztendőkből sokat jelentettek számomra ezek a békeimák, s egyházunk. Az utóbbi főleg a fiatalabbik fiamnak, s általa az idősebbnek is.

S az a lelkipásztor, aki akkor még megpróbálta óvni, erősíteni, tartást mutatni, kitartásra ösztönözni, összetartani a nyáját. Foglalkozott a gyerekekkel, a fiatalokkal. Lelkipásztorhoz méltón a túlélésre készítette fel, a derekas helytállásra buzdította őket. Megkeresztelte, konfirmálta fiaimat. Felnőtt fejjel én is öelöttem, ebben a gyülekezetben tettem hitvallást.

Máig érthetetlen számomra: mi történhetett, milyen erő kaparinthatta markába Botos Elemért, hogy mindennek az ellenkezőjét kísérli megtenni.

